

Et samfrændeskifte fra 1822

Af *Eva Lund*

I den sidste, eneste tilbageværende af de 14 gårde, der i fordums dage udgjorde landsbyen Ejby, nu en del af Odense, fandt man for nogle år siden en stak gamle papirer, der havde overlevet ildebrand og ombygning. Mellem disse papirer var et noget medtaget samfrændeskiftet-brev, der viser, hvorledes en af gårdens tidligere ejere har draget omsorg for sin handicappede søn.

Gården, der endnu ligger på sit gamle sted, har været beboet af samme slægt i over 300 år. I 1801 blev gården, der hørte under Hollufgård, fæstet af en mand ved navn Mads Andersen. Han var født 1771 i en nærliggende gård og overtog fæstet efter Rasmus Nielsen, som var død i året 1800 og som var Mads' fars stedfar. Mads Andersen ægtede den 18. september 1801 i Vor Frue kirke Rasmus Niensens datter af andet ægteskab Kirsten, der var født 1764. De fik sønnen Rasmus Madsen, der blev hjemmedøbt den 9. juli 1803 og fremstillet i Vor Frue kirke den 8. august 1803.

Kirsten Rasmusdatter døde den 3. marts 1820. Mads Andersen giftede sig igen 1822 (med Anne Nielsdatter fra Store Tornbjerg), og det er ved denne lejlighed, at samfrændeskiftet er foretaget, – altså et skifte mellem en person, der sidder i uskiftet bo og en umyndig arving. Det afholdtes den 9. oktober 1822 af selvejer Rasmus Møller og ungkarl Rasmus Andersen af Ejby. Værge for den umyndige Rasmus Madsen var købmand Daugstrup fra Kerteminde. Enkemanden Mads Andersen fremlagde sin bevilling af 17. juni 1817, hvorefter den længstlevende har tilladelse til at sidde i uskiftet bo. Han havde iøvrigt i 1815 købt sin gård af kammerherre Albrecht Christopher von Heinens bo og var således nu selvejer. Man var enig om, at gården med alt sit tilbehør »i disse meget slette tider« ikke kunne ansættes højere end 2800 rbd. sølv. Der var ingen gæld. Arvingen Rasmus Madsen skulle altså have 1400 rbd., men da han er »et svageligt og skrøbeligt menneske, der paa ingen Maade kan forhverve sit Ophold med Bondearbejde eller paa anden Maade, saa ville Enkemanden sikre ham en blid Fremtid ved at bestemme hans Arv saaledes«, nemlig ved at han får 1200 rbd., som skal indestå som 1. prioritet i gården uden at kunne opsiges af ejeren, men nok af Rasmus Madsen. For de endnu manglende 200 rbd. skal ham årligt leveres:

»Frit Værelse med Indgang til Dagligstuen og en Kakkellovn udi samt

Jervelundgården i Ejby, fotograferet i slutningen af sidste århundrede.

en god Seng med behørige Sengeklæder, samt 2 Tdr. Rugmeel, 2 Tdr. malet Malt, 4 Skp. Byggryn, 2 Skp. Boghvedegryn, 4 Skp. Byggubbe-mel, 4 Skp. Hvedemel, 3 Lp. røget Flæsk, 1 Lp. sød Ost eller Kjød, 1 Lp. Lys, 3 Lp. Smør, 2 Skp. Salt, 8 Pd. Humle, 8 Pd. Sirup, 4 Pd. Sukker, 8 Pd. Kaffebønner, 1 Kande Sødmælk daglig, 1 Pægl Fløde daglig, 2 Skp. gjemme Ebler, 8 Læs Tørv á 1200 Stk. pr. Læs og en Pige til at opvarte sig, Brødet bages og Øllet brygges ham frit, alt dette leveres ham af og til, ligesom han forlanger det, og maae det sidste være leveret ham for ethvert Aar til Nytaar i det seeneste«. Renten af Kapitalen betaales ham til juni og december terminer. »Skulde Arvingen Rasmus Madsen blive saa skrøbelig og han forlanger det, skal han have frie Befordring til og fra Kirke«.

Arvingen og kurator var tilfredse, og Mads Andersen fremlagde skiftebrevet i Odense Herreds skifteret den 18. oktober 1822.

Meget tyder på, at Rasmus Madsens »Skrøbelighed« har været af psykisk art. Ved hans konfirmation i Vor Frue kirke 1817 fik han følgende bemærkninger i kirkebogen: »Kundskab og Opførsel meget god. Talegaven ringe«. Har det været en talefejl eller en intelligens-defekt? Familietraditionen vil vide, at Rasmus var »sindssyg«, men det er næppe muligt 170 år efter at afgøre, om dette udtryk har dækket over en psykose eller en manglende intellektuel udvikling. Rasmus har været afvigende fra det normale, »mærkelig«, og har åbenbart talt på en underlig måde, men han må have været rimelig omgængelig, siden

skiftet tildeler ham de faciliteter, som svarer til, hvad aftægtsfolk almindeligvis fik, og siden det fandtes naturligt, at han boede hjemme og dør om dør med gårdens familie.

Kirsten Rasmusdatter var 39½ år og førstegangsfødende, da Rasmus blev født. Dette kunne lede tanken hen på en langvarig og besværlig fødsel, som kan have medført en hjerneskode hos barnet Rasmus. Det kan kun blive gætteværk. Han klarede jo konfirmationen »meget godt«. Kravene til denne »børnelærdom« har han kunnet honorere.

Rasmus Madsen døde 29 år gammel den 1. november 1832 og blev begravet på Vor Frue kirkegård den 9. november. Hans fader Mads Andersen overlevede ham i godt 2½ år; han døde den 4. juni 1835. Han havde i sit 2. ægteskab 2 sønner, der ved faderens død var henholdsvis 12 og 9 år; begge disse havde ved deres konfirmation »udmærkede gode« kundskaber.

Det ses ofte i de gamle skifter, at man efter evne sørgede pænt for de svage børn, hvad enten disse var »vanvittige«, »Forstanden berøvet fra Fødselen« eller på anden måde handicappede.